

Наукове Товариство ім. Шевченка (НТШ) у Канаді відзначило річницю Тараса Григоровича Шевченка захоплюючо та небуденною доповіддю, що супроводжувалася інтерактивною слайд-презентацією, на тему «Шевченкіана Станіслава Людкевича у його філологічних та музикознавчих працях і музичних композиціях». Доповідь вголосила д-р Даймара Турчин-Дувірак, голова НТШ-К, яка минає працює над книжкою про українську музичну модернізм початку ХХ ст.

Ця цікава подія відбулася в приміщенні конференц-зали «Олд-Мілс» у Торонто. Присутніх сердечно привітала д-р Марта Динч, асистентка та колишня голова НТШ-К. Вона підхувала спонсорам доповіді — фундації «Будучість» і Конгресу українців Канади (відділ Торонто), медіаспонсорам — часописам «Новий шлях» та «Гомін України», телемережі «Контакт» і «Форум», а також радіопрोगрами «Пісня України» та «Поступ». Доповідьку представила м-р Тарас Брилявський, музиколог, сертифікований викладач фортепіано Королівської музичної консерваторії Торонто та колишній студент д-ра Турчин-Дувірак.

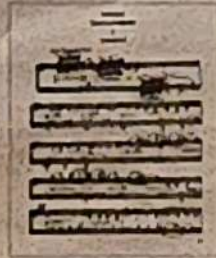
Корифей української музики Станіслав Пилипович Людкевич народився 24 січня 1879 року в місті Ярославі (133 км від Львова), із якого вийшло чимало відомих українців. У своєму виступі, д-р Турчин-Дувірак звернула увагу, що він прожив багатьма на події 100 років (1879—1979) у Львові, де отримав філологічну освіту. Народився і виростав за Австро-Угорщини, розвивав свою творчу особистість в умовах міжвоєнної Польщі, був свідком двох світових війн, пережив російський полон, свої зрілі роки провів за Радянського Союзу, а на солі життя застав коротку хрущовську відлигу та довготривалий брєжнєвський застої. Був плідним у своїй діяльності, написавши 300 музичних творів у всіх існуючих музичних жанрах, із них понад 150 — на вірші різних поетів, а серед них і 15 на слова Тараса Шевченка. Усі вони, за ви-

Д-р Даймара Турчин-Дувірак

М-р Тарас Борішчук

Шевченкіана Людкевича у його працях і музичних композиціях

«Кавказ»

Д-р Марта Динч

нітком одного солоспіву, — хороша композиція. Твори композитора на вірші Кобзаря зазначені були відповідно на різних культурні та суспільні святкування чи пам'ятні дати. Але були й важливі вивітки, приміром, Турбулентного 1905-го, а також 1917 року, коли він перебував у російському полоні в Туркестані. У той час, два хоріві твори — «Чи ми ще зійдемося знову» та «Сонце заходить» — Людкевич написав, порівнюючи власну долю із засланим Тарасом Шевченком. «Ой востро товариша» став відгомном композитора на звістку про лютневу революцію 1917-го в Росії. А сольна балада «За байраком байрака», написана 1920 року, композиція, яка була виявом його страждання за поразку української державності. Творчість Людкевича у всіх тих важких обставинах була відозвою на бурхливі події тих часів і всі перагоди ним випробовування.

Однак його творчий доробок не лише враховував музичні композиції, а й наукові праці як філолога в українській та класичній галузях. Після закінчення 1901-го філософського факультету Львівського університету викладав у гімназіях Львова та Перемишля українську, латинську і грецьку мови та літератури, а також теорію музики. Формальну музичну освіту здобував пізніше. Проте вже 1903 року став одним із засновників у Львові Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка, який упродовж

тривалого періоду був єдиним українським центром музичної освіти в Галичині й відіграв величезну роль у вихованні українських музичних кадрів. Щойно коли став працювати в Перемишля, допринесли дворічний відпустку, усвідомивши необхідність і надати можливість музичні знання та вдосконалювати композиторську техніку. Восени 1903 року композитор вирушив до Відня. Там 1907-го блискуче закінчив Курс диригування і контрапункту, а 1908 року захистив у Віденському університеті докторську дисертацію «Два прикраски до питання розвитку звукообразності» під керівництвом Г'єдро Адлера, засновника класичного музикознавства.

Ще в університеті Людкевич почав писати велику філологічну працю «Про основу і значення співності в поезії Шевченка». Крім того, часто виступав із лекціями і доповідями про Шевченкову творчість. Звертав увагу на співучість і мелодичність Шевченкових віршів, на відгомні українських народних пісень у творчості Шевченка, що свідчили, на його думку, про прадавній зв'язок між поезією та музикою. До цієї ж теми повернувся знову 1934-го, написавши філологічну розвідку «Спадщина мелодичної особи й прикмети поезії Т. Шевченка», а також у великій аналі-

тичній статті «Вокальна музика на текстах поезій «Кобзаря». Свої відомі твори на слова Шевченка почав komponувати теж 1901 року. Музичні композиції Людкевича на твори Шевченка тонко схоплюють майстерність Шевченкової мови, оригінальність ритміки його віршів. Композитор дійшов до висновку, що значення ритміки у Шевченка — особлива прикмета його оригінальності, що узгоджується з усім характером співочості поезії Шевченка. Вмівши Людкевич передавати унікальність Шевченкової мови було ще значимим тому, що композитор спершу був польськомовним, а українську вивчив пізніше. За Австро-Угорської імперії Людкевич, як син галицького вчителя, учився в гімназії німецькою, удома розмовляв польською, а співав українською. І споділося так, що як частину самоусвідомлення своєї українськості ідентичності Людкевичу довелося відстоювати Шевченка перед поляками.

Людкевич був зачарований і аполхорейкий величчю Шевченкових творів. Він уявляв, що ходив із співачкою поетів на мав стиліх музичних інтерпретацій їхніх творів, як Шевченко. Через гітхові наукове дослідження «присвоя собі» поетичну Шевченка. Композитор не міг поєднати, що його власні музичні твори піді поетичних шедеврів майстра слова. Тим на монш, як додала д-р Турчин-Дувірак, Людкевич узявся за написання одного з найбільш вагомих і

відомих музичних композицій за мотивами Шевченка — кантати «Кавказ», почин любови, відданості та пошани, на якій здобилося 12 років. Як відповідь на доповідь, цей твір став не лише магнатом орис (велика робота) самого Людкевича, а й неперевершеним до сьогодні шедевром в українській музичній шевченкіані. Кантата «Кавказ» не тільки до ринює геню Шевченка, але є на рівні з усіма великими європейськими композиторами.

Як пояснила д-р Турчин-Дувірак, Людкевич розпочав свій музичний шлях в останні роки ХХ ст. і активно формував свій композиторський стиль у першому десятилітті ХХ ст. Перелом двох епох проходив під знаком завершення великої романтичної ери та розвитку різних модерністських напрямів. Найважливішу роль у формуванні його музичного стилю мав концертний сезон 1902—1903 рр., коли до Львівської філармонії запросили Людкевіча Челенського, молодого й талановитого чеського диригента з Праги. Дочувшись зауваження, що в композиціях Людкевіча власне відчуженість багатий на креативність дух культури-мистецької тогочасної епохи Fin de siècle і впливи сучасних їй композиторів.

Розповідаючи детальноше про кантату «Кавказ», д-р Турчин-Дувірак зазначила, що це поставленський твір, величезний, тривалістю близько години часу, задуманий для масштабного виконання (наскільки дозволяли обмежені кошти на той час для ангажування відповідного оркестру, потрібних інструментів та правильного приміщення). Цей монументальний твір — дифузій жанрів, що надає йому надзвичайного позачасового характеру. Вглибившись у творчість Шевченка, Людкевич зміг оживити поліфонічність поетових слів. Кантата була вперше виконана у своєму повному обсязі щойно 1925 року. Язур 8 березня 1925-го музична громадськість Галичини відзначала у Львові 25-ліття творчої діяльності Людкевіча. Тоді вперше силами хору «Львівської Божни» симфонічного оркестру Музичного товариства ім. Лисенка прозвучала

вся композиція. Після концерту Василь Барвінський, талановитий композитор і молодий колега Людкевіча, написав у статті до газети «Діло»: «Твір «Кавказ» написаний кров'ю і слезами, як пролив наш почволюбний народ у боротьбі за свободу, і саме тому він такий близький і дорогий. До того часу виконували лише частини кантати, які відповідають у загальних рисах частинним сонатно-симфонічному шилу: «Прометей», «Молитва», «Хортам, гонимі слава!» та «Борітосі!». Перша за часом «Молитва» (1901), яка стала другою частиною «Кавказу», з'явилася до 40-х років після смерті Шевченка. А завершив Людкевіч «Кавказ» 1913-го, до святкування 100-ліття від дня народження поета. Представлення повного твору у своїй величчю виконало волелюбний фурур і відкарбувало його в пантеон великих музичних творів світу.

Щоби присутні могли краще оцінити, наскільки геніально Людкевич передав різноманітні мотиви Шевченкового «Кавказу», д-р Турчин-Дувірак завершила свою доповідь, продемонструвавши частину звукозапису кантати, при цьому водочас проєктуючи партитуру на екрані та надаючи свої експертні коментарі до кожної літературної та музичної фрази. Чудове і зворушливе завершення незабутньої презентації!

Під час сесії жвавих запитань і відповідей, доповідька розповіла, що їй пощастило навчатися в передостанній когорті студентів проф. Людкевіча. Вона згадувала, із яким теплотом та ентузіазмом він вітав студентів у своєму кабінеті, до ділянки з іншими особистими думками про українську музику, особливо про свою улюблену форму — думу. Щирість його ставлення до студентів була такою, що він не пропустив жодного студентського концерту. На закінчення д-р Турчин-Дувірак додала, що інша важлива кантата Людкевіча на слова Шевченка — «Заповіт» (для мішаного хору й оркестру) — виступав сьогодні як ніколи та заслугоє на більшу увагу.

Уляна Пилишук-Пилишук